

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Luis I. Kahn αγάπησε με πάθος την Αρχιτεκτονική και το διάλογο. Αναζητούσε την ουσία της πρώτης μέσα από επίμονες ερωτήσεις που έκτιζαν ακούραστα τη διαλογική σχέση του μαζί της, αλλά και μόρφωναν τους δεσμούς ανάμεσά τους - σε αυτόν και την Αρχιτεκτονική. Λέξεις και σκίτσα πάσχιζαν να αναπαραστήσουν με το μικρότερο δυνατό έλλειμμα την Αρχή, τη δύναμη των αρχετύπων, το Πνεύμα του Τόπου και του Υλικού. Αν και η Αρχιτεκτονική αλλάζει από εποχή σε εποχή, μετασηματίζεται μαζί με τα άλλα στοιχεία της κοινωνικής ζωής, έργα σαν αυτά του Kahn παραμερίζουν τον απαραβίαστο κανόνα του χρόνου και συντηρούν τη δύναμη της αισθητικής και νοηματικής τους οντότητας. Το έργο του έχει κερδίσει στην ιστορία τον δικό του τόπο, έχει πολυσυζητηθεί, μελετηθεί, προβληθεί, έχει εγείρει συναίσθημα, συγκινήσεις και θαυμασμό. Έργο διαχρονικό, μοναδικό, έργο «ομιλόν» που απαντά στις ερωτήσεις του δημιουργού-αρχιτέκτονα και στις βαθύτερες εσωτερικές ανάγκες εκείνων που το κατοικούν.

Εκτός από δημιουργός-αρχιτέκτονα ο Kahn υπήρξε και δάσκαλος. Στα εργαστήρια της Αρχιτεκτονικής Σχολής της Pennsylvania συνεργαζόταν με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες δημιουργώντας ένα πεδίο άσκησης της αρχιτεκτονικής με όρους έρωτα και διαλόγου. Στα πλαίσια των εργαστηριακών εκείνων ασκήσεων, η Αρχιτεκτονική υφίστατο ως Υποκείμενο και όχι ως Αντικείμενο και οι ίδιοι οι φοιτητές δεν αποτελούσαν μιμητικά παθητικά μέλη της εργαστηριακής ομάδας, αλλά γινόταν ενεργητικά και δημιουργικά άτομα που αναζητούσαν μαζί με τον Kahn τον δικό τους δεσμό με την Αρχιτεκτονική.

Σε ένα από τα εργαστήρια της δικής μας Αρχιτεκτονικής Σχολής στη Θεσσαλονίκη, επιχειρήσαμε να στοχαστούμε πάνω στη Σιωπή και το Φως, στην Αρχή και την Παρουσία, στην Αρχιτεκτονική και το Σχεδιασμό και να συμβάλουμε σε σύγχρονες συνεκδοχές, μεταστροφές, μετατροπές και μεθερμηνείες τους. Μία σειρά διαλέξεων πλαισίωσε αυτήν την προσπάθεια και με αφορμή τα 110 χρόνια από τη γέννηση του Kahn, το υλικό αυτό συγκεντρώθηκε για να αποτελέσει το περιεχόμενο του συλλογικού μας τόμου με τίτλο «Η διδασκαλία του Kahn και άλλα δοκίμια».

Ο Σαράντης Ζαφειρόπουλος, αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., υπήρξε φοιτητής του Kahn καθώς και συνεργάτης του στο studio του στη Φιλαδέλφεια, το διάστημα 1971 και 1972, απ' όπου έλαβε τον τίτλο M.ARCH. Η μελέτη του με τίτλο «Kahn-ών. Η κατά Kahn διδασκητική της αρχιτεκτονικής» εστιάζει την προσοχή της στη Διδασκητική του Louis I. Kahn για την Αρχιτεκτονική Σύνθεση, καθώς αποτελούσε πηγή έμπνευσης, ευτυχίας και ολοκλήρωσης για τον Μεγάλο Δάσκαλο. Όπως ο ίδιος εξομολογείται: «Όταν είμαι ανάμεσα στους φοιτητές μου και τους διδάσκω Αρχιτεκτονική, είμαι ευτυχής και λησμονώ οτιδήποτε άλλο... Για μένα, η Αρχιτεκτονική δεν είναι επιχείρηση αλλά Θρησκεία, αφοσίωση και αφιέρωση για ανθρώπινη απόλαυση». Επομένως έδωσε έμφαση στις αρχές της, το περιεχόμενό της, τους τρόπους, τις διόδους, τα μέσα, νοηματικά και εκφραστικά, που επέλεγε ο Μεγάλος Δάσκαλος για να ελέγξει τα βαρομετρικά επίπεδα που αναπτύσσονταν στους χώρους που ασκούσε το ιερό (κατά την πίστη του) λειτουργία της Διδασκαλίας της Αρχιτεκτονικής, και αποπειράθηκε να τα συσχετίσει (κατά την υποκειμενική της έμπνευση) με την ομότροπη ατμόσφαιρα του αγαπημένου του Μικρού Πρίγκιπα. Ως ακροτελεύτιο κεφάλαιο αυτής της βιωματικής μελέτης παρατίθεται ένα αφοριστικό σπάραγμα του κηρύγματός του, πρώιμο μεν (1955), τυπωμένο όμως στη μνήμη πολλών ως λογότυπο της Διδασκητικής του: **Kahn-ών!**

Στο κείμενό του με τίτλο «Το Είναι της Αρχιτεκτονικής στο έργο του Louis Kahn. Σκέψεις πάνω στη φιλοσοφία σχεδιασμού του» ο Claudio Conenna, επίκουρος καθηγητής στο

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., υπογραμμίζει την αξία που αποδίδει ο Kahn μέσα από τον θεωρητικό του λόγο στη δημιουργική σκέψη. Διερευνώντας το νόημα δέκα εννοιών και επτά αποφθεγμάτων της συλλογιστικής του Kahn ο Conenna αναζητά το Είναι στην Αρχιτεκτονική όπως ο μεγάλος αρχιτέκτων-στοχαστής το εντόπισε στην αρχιτεκτονική σκέψη και το νου του αρχιτέκτονα διακρίνοντάς το από το πραγματοποιημένο αρχιτεκτονικό έργο.

Στο κείμενό της με τίτλο «Η φωνή της σιωπής στο έργο του Kahn», η Κυριακή Τσουκαλά, καθηγήτρια του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., αναζητά τα νοήματα και τις λειτουργίες που φέρει η έννοια της Σιωπής ως αρχιτεκτονικός χειρισμός στο έργο του Louis Kahn. Μέσα από τη συνομιλία της με το αρχέτυπο, το πρωτογενές, το άχρονο, η Σιωπή συνδέεται με την Επιθυμία-για-Ύπαρξη ισορροπώντας τη Μορφή σε μία ενότητα Λόγου-Επιθυμίας. Λαμβάνοντας τη Σιωπή ως μία σημαίνουσα, επικοινωνιακή πράξη στο σύνολο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης, η Τσουκαλά αποκαλύπτει τη δράση της Σιωπής στη δημιουργία του αρχιτεκτονήματος διακρίνοντάς το από κάποια μετέωρη κατασκευή στον κόσμο της δημιουργίας.

Η Ρένα Σακελλαρίδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., στο κείμενό της «Με αφορμή ένα ταξίδι. Louis Kahn: Ahmedabad και Dacca» επιχειρεί την αποκωδικοποίηση του συνθετικού ιδιώματος του Kahn, μέσα από την βιωματική και αντιληπτική κατανόηση του κτισμένου του έργου και συγκεκριμένα του Indian Institute of Management, στην Ahmedabad της Ινδίας και του National Assembly Building στην Dacca του Bangladesh. Περνώντας από την καταγραφή του βιώματος στην ανάλυση βασικών συνθετικών χειρισμών του αρχιτέκτονα, η συγγραφέας αναζητά την ουσία της προσωπικής αρχιτεκτονικής γραφής του Louis Kahn.

Ο Γιάννης Κούκης, ομότιμος καθηγητής στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π., στο κείμενό του με τίτλο «Ο Louis Kahn στην Ινδία και το Πνεύμα του Τόπου», παρακολουθεί την αρχιτεκτονική του Louis Kahn στη σχέση της με την ιστορία, τη συνέχεια, την τοπικότητα, τον πολιτισμό. Διηγού-

μενος την εμπειρία του από ένα ταξίδι του στη Ινδία ανιχνεύει στο Ινστιτούτο Διοίκησης Επιχειρήσεων στο Ahmetabad την αρχιτεκτονική πράξη αναζήτησης και αυθεντικής επανερμηνείας του Πνεύματος του Τόπου εκκινώντας από την παράδοση, μία ποιότητα που, κατά τον συγγραφέα, τοποθετεί το έργο αυτό στην πρωτοπορία αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στη σύγχρονη πολυπολιτισμική συνθήκη.

Στο κείμενό τους με τίτλο «Φιλοτεχνώντας τη σοφία. Τι είναι η αρχιτεκτονική για τον Kahn», οι Κυριακή Τσουκαλά, καθηγήτρια του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., και Λίλα Παντελίδου, λέκτορας (ΠΔ407/80) του ίδιου Τμήματος, προσεγγίζουν την αρχιτεκτονική δημιουργία του Luis Kahn μέσα από τις έννοιες του κενού, της έλλειψης, της ασυνέχειας, του μη αναπαραστάσιμου. Διερευνώντας τις πλατωνικές και υπαρξιστικές καταβολές της σκέψης του Kahn οι συγγραφείς αντιπαραθέτουν την ελλειμματική αντιστοιχία μεταξύ Μορφής και Σχήματος στη λακανική αναντιστοιχία Πραγματικού και πραγματικότητας, εντοπίζοντας την Ουσία της αρχιτεκτονικής του Kahn σε μία πεισματική επιδίωξη μίας κατά τα άλλα αδύνατης αναπαραστατικής τελείωσης.

Το τελευταίο αυτό κείμενο ολοκληρώνει τη συλλογική μας προσπάθεια να διεισδύσουμε στο έργο και τη σκέψη του Luis I. Kahn, σε μία προσπάθεια άντλησης ιδεών και ανεύρεσης σημείων εκκίνησης για μία αρχιτεκτονική δημιουργία σύγχρονη, κριτική και ανθρώπινη, η οποία αφουγκράζεται, εκπέμπει και διαλέγεται με τις αγωνίες και τα μηνύματα της κοινωνίας και του πολιτισμού μας. Αυτό μας το εγχείρημα πλαισίωσαν με τις εργασίες τους ο Σαράντης Ζαφειρόπουλος, η Ρένα Σακελλαρίδου και ο Γιάννης Κούκης, αρχιτέκτονες και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, τους οποίους ευχαριστούμε θερμά.

Ιούνιος 2012

Claudio Conenna
Λίλα Παντελίδου
Κυριακή Τσουκαλά